

Rachel Cusk

L'ALTRA CASA

Traducció Àfrica Rubiés Mirabet



Editorial
**LES
HORES**

L'ALTRA CASA

Rachel Cusk
L'ALTRA CASA

Traducció d'Àfrica Rubiés Mirabet

Editorial **LES HORES**

Títol original: *Second Place*

Autora: Rachel Cusk

Primera edició: octubre 2021

© SECOND PLACE Copyright © 2021, Rachel Cusk
All rights reserved

© de la traducció: Àfrica Rubiés Mirabet, 2021
© de l'edició: Editorial Les Hores SL

www.editorialleshores.com
hola@editorialleshores.com

Correcció: Maite Puig, Manuel Gómez Poyato i David Sempere
Maquetació: Dan Monells
Disseny de col·lecció: Mireia Luna. Natural www.designisnatural.com
Disseny de la coberta: Octavi Gil Pujol
© de les fotos de la coberta: iStock

Dipòsit legal: B 14209-2021
ISBN: 978-84-123981-0-6

Les Hores forma part de l'Associació d'Editorials Independents



Amb el suport del Departament de Cultura



Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Tots els drets reservats.

Queda prohibida la reproducció total o parcial d'aquest llibre mitjançant qualsevol mitjà o procediment, inclosos la reprografia i el tractament informàtic, i la distribució d'exemplars mitjançant el lloguer o préstec públics, sense l'autorització escrita dels titulars del copyright.

L'ALTRA CASA

UN COP, JEFFERS, ET vaig relatar aquella vegada que vaig coincidir amb el dimoni en un tren que sortia de París i com, després d'aquellencontre, la maldat, que generalment reposa impertèrrita sota la superfície, es va alçar i es va escampar per tots els racons de la meua vida. Era una purulència, Jeffers: es va introduir a tot arreu i ho va corrompre tot. Crec que jo no era conscient de quantes parts componen la vida fins que cadascuna va començar a deixar anar la seva capacitat de fer mal. Ja sé que tu sempre has sabut aquesta mena de coses i has escrit sobre elles, fins i tot quan els altres no en volen sentir a parlar i troben que és una llauna insistir en allò que és dolent i malèvol. Tot i així, no has defallit i has creat un refugi perquè altres persones el puguin fer servir quan les coses també els vagin malament. I sempre acaben anant malament!

La por és un costum com qualsevol altre, i els costums maten el que és essencial dins nostre. Aquells anys de passar por em van deixar esmaperduda, Jeffers. Estava a l'aguait pensant que certes coses se'm tirarien a sobre, que tornaria a sentir la riallada d'aquell dimoni mentre em perseguia amunt i avall del tren. Era mitja tarda i feia molta calor, els vagons anaven tan plens i jo confiava que me'l podia treure del damunt simplement aixecant-me i anant a seure en un altre lloc. Però cada cop que em canviava de seient, al cap d'uns minuts

ja el tornava a tenir al davant, espatarrat davant meu i rient. Què volia de mi, Jeffers? Tenia una aparença horrible: grogós, reinflat i amb els ulls d'un color biliós tacats de sang. Quan reia, mostrava les dents brutes, amb una dent totalment ennegrida just al bell mig de la boca. Duia arracades i una roba presumptuosa, tacada per la suor, que no li parava de rajar. Com més suava, més reia! I no cessava de barbotejar en un idioma que no vaig reconèixer, tot i que era estrident i ple del que semblaven renecs. No era precisament fàcil ignorar-lo, però tot i així va ser precisament el que van fer tots els passatgers dels vagons. Anava amb una noia, Jeffers, una joveneta escandalosa, poc més que una nena maquillada que amb prou feines anava vestida; estava asseguda sobre els seus genolls, amb els llavis entreoberts i la mirada blana d'un animal estúpid mentre ell la magrejava, i ningú va dir ni va fer res per impedir-ho. Em pregunto si, de totes les persones que hi havia al tren, potser jo era la que tenia més probabilitats d'intentar-ho; potser em seguia amunt i avall pels vagons perquè reaccionés! Però jo no era al meu país sinó de passada, tornant a una llar que, en el fons, em feia por, i em semblava que no em corresponia a mi aturar-lo. Resulta molt fàcil pensar que tu no ets important, just en el moment en què el teu jo moral es troba més exposat. Si m'hi hagués enfrontat, potser tot el que va passar després no hauria tingut lloc. Però per una vegada vaig pensar: «Deixem que ho faci algú altre!». I és així com perdem el control del nostre destí.

De vegades en Tony, el meu marit, em diu que subestimo el meu poder, i em pregunto si això fa que la meua vida estigui més exposada al perill que la dels altres, de la mateixa manera que la vida és més perillosa per a aquells que són incapaços d'experimentar el dolor. Sovint he pensat que hi ha determinats caràcters que no poden o no volen aprendre les

lliçons de la vida i que viuen entre nosaltres com una nosa, o bé com un regal. Són els causants d'allò que podríem anomenar problemes, o bé canvis, però la qüestió és que, encara que no vulguin o pretenguin fer-ho, alteren les coses.

Sempre estan burxant, posant pegues i qüestionant l'statu quo, no deixen estar les coses tal com són. Aquestes persones no són bones ni dolentes —això és el més important a tenir en compte— però saben distingir el bé del mal quan el veuen. És així com el mal i el bé segueixen prosperant l'un al costat de l'altre en el nostre món, Jeffers, perquè hi ha una determinada gent que no permet que ni un ni l'altre agafin el control. Aquell dia al tren vaig decidir que faria veure que no era una d'aquelles persones. De cop i volta, la vida em va semblar més fàcil darrere els llibres i els diaris que la gent mantenia davant seu per no haver de veure el dimoni!

El que sí que és cert és que després d'allò es van produir molts canvis i vaig haver d'emprar tota la meva força, la meva fe en el que és correcte i la meva capacitat d'aguantar el dolor per superar-los, de tal manera que vaig estar a punt de morir per causa seva. I després d'allò, ja no vaig tornar a ser cap molèstia per a ningú. Fins i tot durant un temps vaig caure bé a la meva mare. Finalment, vaig trobar en Tony, em va ajudar a recuperar-me i, quan em va donar la vida de pau i afecte aquí als aiguamolls, no se'm va acudir res més que trobar defectes a tota aquesta serenor i aquesta bellesa i remoure-ho tot! Ja la coneixes, aquesta història, Jeffers, perquè l'he escrit en un altre lloc; només l'esmento perquè vegis que està connectada amb el que et vull explicar ara. A mi em semblava que tota aquesta bellesa era inútil si no era invulnerable: si jo era capaç de malmetre-la, això volia dir que qualsevol altre també ho podria fer. El poder que tinc no és res comparat amb el poder de l'estupidesa. Aquest era i continua essent el meu raona-

ment, fins i tot tenint en compte que hauria pogut aprofitar l'oportunitat de viure en un paradís de còmoda impotència. Homer ho diu a la *Iliada* quan esmenta les llars i ocupacions plaents dels homes abatuts en la batalla, sense oblidar la capriciosa vestimenta de campanya i els carros i armadures fets a mà. La tendresa de la llar i dels camps de conreus, l'estima vers les pròpies possessions..., tot queda escapçat amb una espasa i abatut en els pocs segons que es tarda a trepitjar una formiga.

M'agradaria que tornéssim, Jeffers, a aquell matí a París abans d'agafar el tren on hi havia el dimoni reinflat d'ulls grocs, m'agradaria que ho poguessis veure. Ets un moralista, i només un moralista pot entendre per què un dels incendis que es van produir aquell dia va romandre cremant sense flama al llarg dels anys, amb la brasa encesa sota les cendres alimentant-se en secret, fins al moment en què les meves circumstàncies van tornar a quedar saciades; aleshores, el foc va encendre les coses noves i va tornar a cobrar força. Aquell incendi va començar a París, a primera hora del matí, quan una albada seductora recobria les formes pàl·lides de l'Île de la Cité i l'aire retenia la quietud absoluta que presagia un dia magnífic. El cel s'anava tornant cada cop més i més blau, les clapes de verdor frondosa restaven immòbils en la calor, i els feixos de llum i ombra que partien en dos els carrers eren com les formes eternes i primigènies que reposen en la faç de les serralades i semblen sorgir-ne des de dins. La ciutat estava silenciosa i pràcticament buida d'éssers humans, de manera que semblava com si ella mateixa fos més que humana, una qualitat que només revelava quan no hi havia ningú que la veïés. M'havia passat tota la nit calorosa d'estiu al llit de l'hotel sense poder dormir. Així que vaig veure les primeres llums entre les cortines, em vaig llevar i vaig baixar per passejar a la

vora del riu. Sembla presumptuós, Jeffers, per no dir superflu, descriure d'aquesta manera la meva experiència, com si això tingüés la mínima transcendència. Sens dubte, en aquest moment hi deu haver alguna altra persona caminant pel mateix tram de la vora del riu, cometent el mateix pecat de creure que les coses passen per alguna raó i que la raó és ella mateixa! Però et vull expressar quin era l'estat de la meva ment aquell matí i la sensació exaltada de possibilitat que experimentava, perquè entenguis què en va resultar, d'allò.

Havia passat la vetllada anterior en companyia d'un escriptor famós, que de fet no era res més que un home que havia tingut sort. L'havia conegut en la inauguració d'una galeria d'art i va procurar treure'm d'allà, un esforç suficient perquè la meva vanitat se sentís complaguda. En aquells anys no solia despertar l'atenció sexual de gaire gent, tot i que era força jove i (suposo) atractiva. El problema era que posseïa l'estúpida lleialtat d'un gos. Evidentment, l'escriptor era un egotista insuportable, a més d'un mentider que ni tan sols era creïble; i jo, que havia de passar la nit a París sola, amb un marit recriminador i una filla que m'esperaven a casa, estava tan assedegada d'amor que, pel que sembla, era capaç de beure de qualsevol font. De debò, Jeffers, era igual que un gos: duïa un pes enorme dins meu i tan sols era capaç de retorçar-me involuntàriament, com un animal que està patint. Aquest pes em tenia clavada per les entranyes, i provocava que m'agités convulsament mentre m'esforçava per alliberar-me i nedar fins a la superfície brillant de la vida; almenys, així era com ho veia des de sota les aigües. En companyia de l'egotista, rondant de bar en bar en la nit parisenca, per primera vegada vaig contemplar la possibilitat de la destrucció, la destrucció del que havia construït; i no era, t'ho asseguro, a causa d'ell, sinó per la possibilitat de canvi que representava,

una possibilitat que fins aquella nit no m'havia passat pel cap. L'egotista, permanentment ebri de la seva pròpia importància, es repassava els llavis ressecs amb pastilles de menta quan es pensava que jo no el veia i parlava constantment d'ell mateix. Tanmateix, no va aconseguir engalipar-me, tot i que confesso que m'hauria agradat que ho fes. Em va donar prou motius per deixar-lo plantat, però evidentment no ho vaig fer, sinó que vaig seguir-li el joc, mig creient-lo jo mateixa, cosa que evidentment per a ell devia ser una de les millors oportunitats que se li havien presentat en sa vida. Ens vam acomiadar a les dues de la matinada a l'entrada de l'hotel, on ell va decidir (fins al punt de ser descortès) que no valia la pena córrer el possible risc que hauria afectat el seu statu quo si passàvem la nit junts. I jo me'n vaig anar al llit, abraçant el record de les seves atencions fins que em va semblar que la teulada de l'hotel s'aixecava, les parets queien i l'enorme foscor estelada m'abraçava amb les implicacions del que sentia.

Per què les històries fictícies que creem nosaltres mateixos ens han de causar tant de dolor? Per què patim pel que nosaltres mateixos hem inventat? Ho entens, Jeffers? Tota la meua vida he volgut ser lliure i no he aconseguït alliberar ni tan sols el dit petit del peu. Crec que en Tony és lliure, tot i que la seva llibertat no sembla res de l'altre món: puja al seu tractor blau per segar les herbes altes que s'han de tondre de cara a la primavera i jo l'observo mentre puja i baixa tranquil·lament, amb el cap sota el cel, cobert pel barret gros i caigut, anant endavant i endarrere enmig del brogit del motor. Al seu voltant els cirerers s'estan cobrint de flors i els petits borrons de les branques intenten esclatar en flors expressament per a en Tony, mentre que l'alosa s'enlaira cap al cel com una fletxa quan ell passa i es manté allà dalt cantant i giravoltant com un acròbata. Mentrestant, jo em limito a seure amb la

mirada fixa al davant sense tenir res per fer. Això és tot el que he aconseguit fins ara pel que fa a la llibertat: treure'm del damunt les persones i les coses que no m'agraden. A banda d'això, no em queda gaire cosa més! Quan en Tony ha acabat de treballar la terra, m'aixeco per preparar-li el menjar, surto a collir alguna planta aromàtica de l'hort i vaig al cobert a buscar patates. En aquesta època de l'any —la primavera—, les patates que guardem al cobert comencen a grillar-se, tot i que les mantenim totalment a les fosques. Alcen uns bracetos blancs i carnosos perquè saben que és primavera, i de vegades em quedo mirant una patata i m'adono que és més sàvia que la majoria de la gent.

El matí següent d'aquella nit a París, quan em vaig llevar per caminar a la vora del riu, el meu cos amb prou feines notava el terra; l'aigua verdosa i centellejant, les parets de pedra de color beix molt pàl·lid, desgastades i inclinades, amb el sol de primera hora que refulgia sobre aquestes i sobre meu mentre caminava, creaven un ambient tan tènue que em vaig tornar insubstancial. Em pregunto si és així com et sents quan t'estimen (em refereixo a l'amor més important, el que reps abans de saber racionalment que existeixes). En aquell moment, sentia com si la meva seguretat no tingués límits. Però ara penso: «Què vaig veure que em fes sentir així, quan en realitat no tenia cap mena de protecció?». Tan sols acabava d'entreveure el germen d'una possibilitat que aviat creixeria violentament com un càncer i que travessaria la meua vida, consumint els anys i consumint la meua essència, i al cap de poques hores em trobaria asseguda cara a cara amb el mateix dimoni.

Devia rondar durant força estona, perquè quan em vaig tornar a endinsar en els carrers les botigues estaven obertes i hi havia cotxes i persones anant amunt i avall sota la llum

del sol. Tenia gana, així que em vaig començar a fixar en els aparadors de les botigues per si veia un lloc on pogués trobar alguna cosa per menjar. No soc gens bona en aquest tipus de situacions, Jeffers: em costa donar resposta a les meves necessitats. Quan veig que hi ha més gent que aconsegueix el que vol, clavant empentes i insistint, acabo decidint que prefereixo quedar-me sense res. Em faig enrere, avergonyida tant de la meva necessitat com de la de les altres persones. Sembla una qualitat un xic ridícula, i sé que davant d'una situació de crisi jo seria la primera que acabaria aixafada per la multitud. Tot i així, m'he fixat que els nens també són d'aquesta manera i que s'avergonyeixen de les necessitats corporals. Quan comento a en Tony que jo seria la primera a caure perquè no seria capaç de barallar-me per obtenir la meva ració, es posa a riure i diu que no s'ho creu. Ja veus per a què serveix el famós autoconeixement, Jeffers!

Fos com fos, aquell matí a París hi havia molt poca gent i, a més a més, els carrers per on passava, prop de la Rue du Bac, estaven totalment desproveïts de coses per menjar. En lloc d'això, les botigues eren plenes de teles exòtiques, d'antiguitats i curiositats de l'època colonial que costaven diverses setmanades d'una persona normal. També feien una olor particular, que suposo que era l'olor dels diners. Quan hi passava pel davant em fixava en els aparadors com si a primera hora del matí estigués considerant la possibilitat de comprar un enorme bust africà tallat en fusta. Els carrers eren bandes perfectes de llum i ombra, i vaig procurar anar sempre sota el sol, caminant sense direcció ni propòsit fixos. Al cap de poc, davant meu vaig veure un rètol que havien col·locat a la vorera i on hi havia una imatge. La imatge, Jeffers, era d'un quadre d'L., i el rètol formava part de l'anunci d'una exposició de les seves obres en una galeria propera. Fins i tot a

una certa distància, vaig tenir una impressió de reconeixença, encara que no puc dir de què es tractava perquè, tot i que em sonava haver sentit a parlar d'L., no recordava ben bé quan o com va ser, ni qui era L. exactament o què havia pintat. De tota manera, ell em va parlar: se'm va adreçar en aquell carrer de París, així que vaig seguir els senyals un rere l'altre fins que vaig arribar a la galeria i vaig entrar directament per la porta oberta.

Segurament vols saber, Jeffers, quin dels quadres d'L. havien triat per a l'anunci i per què m'havia afectat tant. Aparentment, no hi havia cap motiu concret pel qual l'obra d'L. atragués una dona com jo, o de fet qualsevol dona, i encara menys una mare jove a punt de rebel·lar-se i que a més té uns anhels impossibles que són exactament el contrari de l'aura de llibertat absoluta que emana dels seus quadres, una llibertat fonamentalment i obstinadament masculina, fins a l'última pinzellada. Aquesta és una pregunta que mereix una resposta, però tanmateix no n'hi ha cap que sigui clara i satisfactòria. L'únic que se'n pot dir és que aquesta aura de llibertat masculina també és pròpia de la major part de les representacions del món i de l'experiència humana en aquest, i que les dones acabem acostumant-nos a traduir-la per quelcom que puguem reconèixer. Agafem els diccionaris, n'esbrinem el significat, arraconem les parts que no entenem o que trobem que no tenen sentit (a més d'aquelles a les quals ja sabem que no tenim dret) i *voilà!*, ens hi adaptem. És un cas típic d'aprofitament de roba de segona mà i, de vegades, d'imitació descarada. I com que, per començar, jo no m'he sentit mai especialment femenina, crec que aquest costum d'imitar ha calat més a fons en mi que en la majoria de dones, fins al punt que algunes parts meves semblen masculines. El fet és que des de bon començament vaig rebre un missatge

ben clar: si hagués estat un noi, tot hauria pogut ser millor, més correcte, més com havia de ser. Tanmateix, tal com L. em va venir a demostrar més endavant durant aquella temporada que després t'explicaré, mai no vaig trobar cap ús a aquesta part masculina.

Aquell quadre d'L., per cert, era un autoretrat, un dels seus retrats tan formidables on la seva figura apareix situada a la mateixa distància que mantindries amb una persona que no coneixes. Sembla gairebé sorprès de veure's a ell mateix, i clava la mirada en aquest desconegut amb la mateixa objectivitat i manca de compassió que qualsevol llambregada casual anant pel carrer. Porta una camisa de quadres ordinària i els cabells pentinats cap enrere amb clenxa. Malgrat la fredor de l'acte de la percepció (una fredor i solitud còsmiques, Jeffers), la reproducció d'aquests detalls, la camisa cordada fins a dalt de tot, els cabells pentinats i les faccions vulgars mancades de la vitalitat que comporta el reconeixement d'un mateix donaven com a resultat la cosa més humana i tendra del món. Mentre contemplava el retrat, l'emoció que experimentava era la compassió, compassió per mi mateixa i per tots nosaltres, la mena de compassió sense paraules que experimenta una mare vers el seu infant mortal, a qui tanmateix vesteix i pentina tendrament. Podríem dir que va aportar el toc final al meu estat d'ànim del moment, estrany i exaltat: vaig notar com sortia del marc on havia viscut durant tants anys, el marc de la implicació humana en unes circumstàncies determinades. Des d'aquell moment vaig deixar d'estar immersa en la història de la meua vida, me'n vaig separar i vaig passar a ser una entitat distinta. Havia llegit Freud força vegades i hauria pogut aprendre'n la ximpleria que és tot plegat, però em va caldre observar el quadre d'L. per acabar-ho de veure clarament. En altres paraules, vaig veure que jo estava sola

i la gràcia i la càrrega que representa aquest estat, que fins aleshores no se m'havia fet evident d'una manera tan clara.

Ja saps, Jeffers, que estic interessada en l'existència de les coses abans que les coneguem; això és en part perquè se'm fa un problema creure que existeixen realment! Si sempre t'han criticat, fins i tot abans que en tinguessis memòria, acaba essent pràcticament impossible situar-te a tu mateixa en el temps o en l'espai abans que et critiquessin; en altres paraules, creure que existeixes. La crítica és més real que tu i, de fet, sembla com si fos ella qui t'hagués creat. Penso que hi ha moltes persones que transiten amb aquest problema dins la seva ment, i això provoca tota mena de problemes. En el meu cas, va fer que el meu cos i la meva ment es divorciessin l'un de l'altre ja des de bon començament, quan era molt petita. Però el que vull dir és que pots obtenir un cert consol a partir dels quadres i altres objectes creats perquè et proporcionen un punt fix, un lloc per existir, mentre que la resta del temps l'espai està envaït perquè la crítica hi va arribar abans. Ara bé, aquí no hi incloc les coses creades amb paraules; no fan el mateix efecte, almenys per mi, perquè per poder-les percebre han de passar primer a través de la meva ment. Les paraules només les puc apreciar mentalment. Em pots perdonar per això, Jeffers?

A aquella hora primerenca del matí no hi havia ningú més a la galeria. El sol entrava per les grans finestres i creava tolls brillants al terra enmig del silenci, mentre jo em passejava amb la complaença d'un faune en un bosc el primer dia de la creació. Era el que anomenen una «gran retrospectiva», que pel que sembla vol dir que finalment ets prou important per poder estar mort, tot i que L. tenia llavors tan sols quaranta-cinc anys. Hi havia almenys quatre sales grans, però me les vaig empassar totes, una rere l'altra. Cada vegada que

avançava fins a un nou quadre, des de l'esbós més petit fins als paisatges més grans, experimentava la mateixa sensació, fins al punt que vaig arribar a pensar que era impossible que la pogués tornar a sentir. Però el fenomen es va repetir: una i altra vegada, quan mirava un quadre m'arribava aquella sensació. Què era? Era un sentiment, Jeffers, però també una frase. Després del que t'acabo de dir sobre les paraules et deu semblar contradictori que aquestes acompanyessin la sensació d'una manera tan contundent. Però no vaig ser jo qui va trobar aquelles paraules, sinó els quadres, que les van descobrir en algun racó del meu interior. No sé a qui pertanyien, ni tan sols qui les deia..., només que eren pronunciades.

En molts dels quadres hi apareixien dones, sobretot una en concret. Les emocions que vaig experimentar vers aquests quadres eren més reconeixibles, tot i que d'alguna manera encara eren indolores, descarnades. Hi havia un petit esbós al carbó d'una dona adormida al llit; el cap fosc era només una taca negligent entre els llençols rebregats. Reconec que una mena de plor silencios i amarg em va sorgir del cor en veure aquell record de passió, que semblava la definició de tot el que no havia conegut en la meua vida i que no sabia si arribaria a conèixer mai. En molts dels retrats més grossos, L. representa una dona de cabells foscos, força refeta; sovint ell també apareix a la pintura i em vaig preguntar si aquella taca al llit, gairebé esborrada pel desig, era la mateixa persona. En els retrats ella acostuma a dur posada una màscara o alguna mena de disfressa; de vegades sembla que estima L., d'altres, que es limita a tolerar-lo. Però el desig d'L., quan arriba, la consumeix.

Tanmateix, va ser en els paisatges on vaig sentir aquella frase més fortament. Van ser aquestes imatges les que van romandre al llarg dels anys en silenci, com una brasa, dins la

meva ment, fins que va arribar el moment que et vull explicar, Jeffers, un moment en què l'incendi es va tornar a revifar al meu voltant. Quina religiositat tenien els paisatges d'L.! Si l'existència humana pot ser una religió, ha de ser aquesta. Quan L. pinta un paisatge, n'està recordant la contemplació. No tinc una manera millor per descriure aquells paisatges ni com els veia o em feien sentir. Sens dubte, tu podries descriure'ls molt millor que jo, però la qüestió és que entenguis de quina manera la idea d'L. i dels seus paisatges va tornar al cap de tants anys i en un altre lloc, quan vivia als aiguamolls amb en Tony i pensava d'una manera totalment diferent. Ara m'adono que em vaig enamorar de l'aiguamoll d'en Tony perquè posseïa precisament la mateixa qualitat, la qualitat d'una cosa recordada, que comparteix i és indestriable del moment en què existeixes. No vaig ser mai capaç de representar aquesta qualitat, com tampoc no sé per què necessitava que algú ho fes, però trobo que això és un exemple del determinisme humà tan bo com qualsevol altre!

Et deus preguntar, Jeffers, quina frase era la que sorgia dels quadres d'L. parlant-me amb una veu tan clara. Era: «Soc aquí». No diré què penso que signifiquen aquests mots o a qui es refereixen, perquè això equivaldria a intentar que deixessin d'existir.